

Weronika Saran

UNIwersytet Jagielloński

 0000-0003-2430-0510

weronika.saran@student.uj.edu.pl

Koronawirus na ekranie: portret pandemii w filmach *Songbird*. *Rozdzieleni i Skazani na siebie*

Coronavirus on Screen: The Portrayal of the Pandemic in *Songbird* and *Locked Down*

STRESZCZENIE

Pandemia COVID-19, trwająca od 2020 roku, miała ogromny wpływ na zmiany w branży filmowej na całym świecie. Wraz z zamknięciem kin wiele produkcji filmowych zostało wstrzymanych, a wyczekiwane premiery zostały przesunięte na późniejsze terminy. Podobnie jak wiele ważnych wydarzeń społecznych, pandemia COVID-19 stała się źródłem inspiracji dla reżyserów filmowych. Celem niniejszego artykułu jest analiza sposobów przedstawienia pandemii w dwóch filmach z motywem koronawirusa: *Songbird. Rozdzieleni* (*Songbird*, Adam Mason, 2020) i *Skazani na siebie* (*Locked Down*, Doug Liman, 2021). Omówiono różnice i podobieństwa, a także związek między fikcyjnym przedstawieniem pandemii i sytuacją rzeczywistą. Wyniki analizy wskazują na znaczne różnice między filmami pod względem przedstawienia w nich stadium pandemii, wprowadzonych ograniczeń, ryzyka zakażenia i przebiegu choroby. Wspólną cechą tych filmów było natomiast wykorzystanie formuły opowieści miłosnej. W pracy wykorzystano również analizę poszczególnych scen filmowych.

SŁOWA KLUCZOWE: COVID-19, FILMY O PANDEMIACH, DYSTOPIA, HISTORIA MIŁOSNA, LOCKDOWN

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic has had a huge impact on changes in the film industry around the world. With the closing of the cinemas, many film productions were put on hold and the highly anticipated premieres were postponed. Like many other important events, the COVID-19 pandemic has become a source of inspiration for film directors. The purpose of this paper is to analyze the ways in which the pandemic has been represented in two films with a coronavirus theme: *Songbird* (Adam Mason, 2020) and *Locked Down* (Doug Liman, 2021). Differences and similarities were discussed, as well as the relationship between the fictional representation of the pandemic and the real situation. The results of the analysis show significant differences between the films in terms of their portrayal of the pandemic stage, the restrictions put in place, the risk of infection, and the course of the disease. The common feature of these films, on the other hand, was their use of the love story formula. The paper also employs the analysis of individual film scenes.

KEYWORDS: COVID-19, FILMS ABOUT PANDEMICS, DYSTOPIA, LOVE STORY, LOCKDOWN

Saran, W. (2022),
Koronawirus na ekranie: portret
pandemii w filmach *Songbird*.
Rozdzieleni i Skazani na siebie,
com.press, 5(1), s. 86–101.

DOI: [10.51480/compress.2022.5-1.398](https://doi.org/10.51480/compress.2022.5-1.398)
www.compress.edu.pl

WSTĘP

Pandemia COVID-19 wpłynęła na działalność różnych instytucji kultury, m.in. muzeów, teatrów i kin. W okresie obostrzeń wstrzymano prace nad wieloma filmami, a premiery kinowe zostały przesunięte na późniejsze terminy (Rosen, 2020). Do nowych wymogów musieli dostosować się również organizatorzy festiwali i ceremonii wręczenia nagród filmowych. Część wydarzeń została przeprowadzona w trybie zdalnym, inne zostały odwołane, zakończone wcześniej lub przesunięte w czasie (zob. THR Staff, 2022). Jak zauważyły Catherine Johnson i Lauren Dempsey (2020), w wyniku pandemii przeobrażeniu uległy również nawyki związane z oglądaniem telewizji.

Epidemie to motyw od dawna obecny w kinie (Katafiasz, 2020, s. 375)¹. Filmy o pandemiach, pomimo swojej popularności, nie były jednak dotychczas postrzegane jako odrębny gatunek filmowy (Slugan, 2021, s. 1–2). Jego formację zapoczątkował dopiero wybuch pandemii COVID-19 i towarzyszący mu wzrost zainteresowania kinem pandemicznym (Slugan, 2021, s. 2). W obrazach, które już powstały, można jednak wyodrębnić wspólne cechy – należą do nich: „[...] the dichotomy of the infected v. healthy and the threat of the infection driving the narrative” (Slugan, 2021, s. 2)². Badacz twierdzi również, iż w najbliższym czasie wzrośnie liczba filmów, które będą zmieniać nowo powstały gatunek (Slugan, 2021, s. 2).

Typowe motywy występujące w filmach o pandemiach i epidemiach chorób zakaźnych opisał również Walter Dehority (2020) w swoim artykule pt. *Infectious Disease Outbreaks, Pandemics, and Hollywood – Hope and Fear Across a Century of Cinema*. Według Dehority’ego (2020, s. 1879–1880) należą do nich: „dehumanization” („dehumanizacja”), „biowarfare” („broń biologiczna”), „failed leadership” („nieudane przywództwo”), „stigmatization of the other” („stygmatyzacja innych”), „social class and disparities” („klasa społeczna i dysproporcje”) oraz „selfless physician” („bezinteresowny lekarz”)³.

Naukowcy zauważyli, iż celem filmów przedstawiających pandemię jest zobrazowanie współczesnych lęków. Damian Kutyla twierdzi, iż:

¹ Listę przykładowych filmów o epidemiach chorób zakaźnych – zob. Slugan, 2021, s. 1; Afeltowicz, Wróblewski, 2018, s. 93–94.

² „[...] dychotomia zakażony kontra zdrowy i zagrożenie infekcją napędzające narrację” – tłum. własne.

³ Nazwy w języku polskim – tłum. własne. O motywie wirusa jako broni przeciwko ludzkości – zob. również Afeltowicz, Wróblewski, 2018, s. 94.

Wizje pandemicznych apokalips można odbierać dwubiegunowo. Z jednej strony jako obawę przed biotechnologicznym progresem, często kontrolowanym przez korporację i będącym poza wpływami państw. Z drugiej strony jest to też pewna metafora upadku człowieczeństwa, bardzo wymowna w dobie globalizacji, konsumpcjonizmu oraz regresu duchowości i moralności (Kutyła, 2019, s. 173).

Łukasz Afeltowicz i Michał Wróblewski (2018, s. 94) uważają, iż przedstawione epidemie można zinterpretować „[...] jako wyraz lęku przed tym, co nieznanne, przed siłami, które nie do końca dają się poskromić, a także – pośrednio – przed efektami ubocznymi postępu cywilizacyjnego”. Duże zainteresowanie tematyką pandemiczną w popkulturze jest również sygnałem obaw przed negatywnymi skutkami nowoczesności (Afeltowicz, Wróblewski, 2018, s. 95).

Kolejna cecha filmów o pandemiach dotyczy sposobu przedstawienia bohaterów. Według Jakuba Majmureka (2020, s. 18) wzrosła popularność filmów katastroficznych, które przedstawiają profesjonalistów pracujących z zespołem ludzi. Niezależnie od przedstawionego zagrożenia (np. epidemii, zombie, obcych) filmy te charakteryzuje:

Po pierwsze, obraz sztabu jako centrum walki z kryzysem, montowany z obrazami z pola walki. Po drugie, spektakularne przedstawienia naukowych, medycznych, technicznych i innych procedur, traktowanych jako źródło filmowej atrakcji. Wreszcie, po trzecie, specyficzna ideologiczna konstrukcja: zagrożenia, które przedstawiają filmy z tego nurtu, dotyczą całego świata i całej ludzkości (Majmurek, 2020, s. 18).

Prawidłowość, iż w filmach o chorobach zakaźnych obecne są naukowe fakty, zauważyli również Afeltowicz i Wróblewski (2018, s. 94).

KINO O COVID-19

Pandemia wywołana rozprzestrzenianiem się koronawirusa stanowi przedmiot nie tylko naukowych badań. Jest również źródłem inspiracji dla twórców filmów, antologii i dokumentów. Od marca 2020 roku wyprodukowano już kilkanaście filmów o tematyce związanej z COVID-19. Dan Solomon (2021) zalicza do nich: *The End of Us* (Steven Kanter, Henry Loevner, 2021), *Na dobrej drodze* (Mallory Everton, Stephen Meek, 2021), *Skazanych na siebie*

(Doug Liman, 2021), *Ayar* (Floyd Russ, 2021) oraz *Songbird*. *Rozdzielonych* (Adam Mason, 2020). James McMahon (2021) w swojej liście pt. *Corona zombies! The best and worst of COVID horror films oprócz Songbird*. *Rozdzielonych* wymienił również takie filmy, jak: *Corona* (Mostafa Keshvari, 2020), *Safer at Home* (Will Wernick, 2021), *Corona Zombies* (Charles Band, 2020), *COVID-21: Lethal Virus* (Daniel Hernández Torrado, 2021) oraz *Host* (Rob Savage, 2020). O pandemii opowiada również komedia Dany'ego Boona *8 Rue de l'Humanité* (2021) przedstawiająca zmagania mieszkańców paryskiej kamienicy po wprowadzeniu *lockdownu*.

Solomon (2021) w swoim artykule *A New Genre of Film Is Already Here: COVID Movies* zauważa, iż filmy o koronawirusie są gatunkiem w procesie formowania. W obrazach, które już powstały, można jednak wyodrębnić już wspólne cechy (Solomon, 2021). Akcja większości filmów obejmuje czas zaraz po wybuchu pandemii (Solomon, 2021). Pojawiają się w nich również podobne wątki, np. ciągłe rozmowy online czy zmęczenie wywołane niewiedzą na temat przyszłości (Solomon, 2021). „COVID films” to również filmy doraźne (Solomon, 2021)⁴. Według autora: „[...] these movies are made for the moment, rather than with the expectation that they'll be lasting works of art” (Solomon, 2021)⁵.

Okres pandemii zainspirował również twórców filmów krótkometrażowych. W 2020 roku szesnastu polskich reżyserów (m.in. Xawery Żuławski, Jerzy Skolimowski, Renata Gąsiorowska, Jacek Borcuch) wzięło udział w stworzeniu serii *W domu* (dostępna na HBO Max). Antologia składa się z czternastu filmów krótkometrażowych traktujących o życiu podczas pandemii i zamknięcia (szerzej w: Bochniarz, 2020; Katafiasz, 2020). Jak zauważyła Olga Katafiasz:

Jeśli czternaście części ogląda się po kolei, wyłania się z nich interesująca próba określenia sytuacji i kondycji twórcy w czasie zarazy. *W domu* prowokuje także do stawiania pytań o istotę filmowego medium, ale przede wszystkim – i to właśnie wydało mi się w projekcie najistotniejsze i najciekawsze – do badania relacji artysty i widza (Katafiasz, 2020, s. 377).

⁴ Na tę kwestię zwrócił również uwagę Marek S. Bochniarz. Według autora: „Filmy i programy związane z pandemią COVID-19 cierpią na chorobę prowizoryczności. Ich doraźność i bezpośredniość sytuuje je blisko produkcji pornograficznych” (Bochniarz, 2020, s. 82). W artykule Bochniarz nie zamieszcza jednak listy konkretnych filmów i programów, których dotyczy jego spostrzeżenie.

⁵ „[...] te filmy tworzy się raczej dla chwili, niż z oczekiwaniem, że będą trwałymi dziełami sztuki” – tłum. własne.

W 2020 roku premierę na Netflixie miała również antologia *Homemade*, złożona z siedemnastu krótkich filmów, i ośmioodcinkowy serial *Dystans społeczny*. Wątek pandemii poruszono również w serialach telewizyjnych (zob. Nakamura, 2020; Riga, 2021).

Wśród stworzonych dzieł o pandemii warte wymienienia są również filmy dokumentalne, a wśród nich m.in.: *Jednym tchem* (Nanfu Wang, 2021), *Wyścig z pandemią* (Maya Dykes, 2020), *Konwergencja: Odwaga w obliczu kryzysu* (Orlando von Einsiedel, 2021), *Covid 19: Świat w zagrożeniu* (Łukasz Ruciński, Jarosław Jabrzyk, 2020), *Ten czas* (Grzegorz Jankowski, 2020), *Ostatnia wycieczka* (Hannah Olson, 2021) oraz *Wygaszanie miasta* (Wojciech Mucha, 2020).

Produkcja filmów fabularnych o koronawirusie wywołała dyskusję na temat kwestii etycznych związanych z wykorzystaniem wątku pandemii. W przypadku *Songbird. Rozdzielonych* jednym z zarzutów wobec twórców było wykorzystanie tragicznych zdarzeń jako okazji finansowej. Michał Kujawiński w swojej recenzji zauważył: „Pandemia i obecna sytuacja nastraja bowiem do humanistycznych dysput na temat kondycji społeczeństwa, ale w filmie *Songbird. Rozdzieleni* mamy tylko poczucie, że ktoś chce zarobić na krzywdzie milionów osób” (Kujawiński, 2021). Miles Surrey (2020) podsumował natomiast swoją recenzję filmu stwierdzeniem: „*Songbird* might claim to be about COVID, but the greediness and exploitativeness of such a film coming out in 2020 is symptomatic of a larger disease”⁶.

Kolejną poruszaną kwestią była perspektywa, z jakiej reżyserzy ukazują pandemię. Noah Gittell zauważył, iż filmy nakręcone podczas *lockdownu* przedstawiają wydarzenia z punktu widzenia osób uprzywilejowanych (Gittell, 2021)⁷. Według krytyka filmy, takie jak *Skazani na siebie*, *Malcolm i Marie* (Sam Levinson, 2021), *Together* (Stephen Daldry, 2021) i *Lekcje języka* (Natalie Morales, 2021), „[...] offer too narrow a window into the pandemic experience. The protagonists of these films all have one thing in common: they're rich. Very rich” (Gittell, 2021)⁸.

⁶ „*Songbird* może twierdzić, że jest o COVID, ale chciwość i wyzysk tego filmu, który ma się ukazać w 2020 roku, jest przejawem większej choroby” – tłum. własne.

⁷ Gittell w swoim artykule omawia filmy nakręcone podczas *lockdownu* i jak sam zaznacza, nie wszystkie z nich są bezpośrednio o koronawirusie.

⁸ „[...] oferują zbyt wąskie spojrzenie na doświadczenie pandemii. Bohaterowie tych filmów mają jedną wspólną cechę: są bogaci. Bardzo bogaci” – tłum. własne.

CEL PRACY I METODOLOGIA

Do analizy zostały wybrane dwa filmy: *Songbird*. *Rozdzieleni* i *Skazani na siebie*. Wybór materiału badawczego został podyktowany trzema kryteriami: dostępnością, popularnością i datą powstania. Oba filmy są łatwo dostępne: *Songbird*. *Rozdzielonych* można obejrzeć na DVD (z polskim lektorem), *Skazanych na siebie* na HBO Max. W obu filmach występują również gwiazdy o międzynarodowej sławie. W filmie Adama Masona możemy obejrzeć m.in. Demi Moore, K.J. Apę i Sofię Carson, w projekcie Douga Limana wzięli udział: Anne Hathaway, Chiwetel Ejiofor, Ben Stiller oraz Ben Kingsley.

Oba filmy zostały nakręcone stosunkowo niedługo po wybuchu pandemii. Światowa premiera *Songbird*. *Rozdzielonych* odbyła się 11 grudnia 2020 roku⁹, *Skazanych na siebie* – 14 stycznia 2021 roku¹⁰. Biorąc pod uwagę czas, jaki potrzebny jest do produkcji filmów (szczególnie w czasie obowiązywania restrykcji), oba obrazy można rozpatrywać jako dzieła o szczególnej wartości. Zostały one bowiem stworzone na początku pandemii, gdy poczucie odrealnienia i zmiany było ciągle świeże dla większości ludzi.

Celem niniejszej pracy jest zbadanie *Songbird*. *Rozdzielonych* i *Skazanych na siebie* pod kątem przedstawienia w nich pandemii COVID-19. Analiza filmów została przeprowadzone w czterech kategoriach:

1. stadium pandemii;
2. restrykcje związane z pandemią;
3. ryzyko infekcji;
4. przebieg choroby.

Analizie poddano również zastosowanie filmowych środków wyrazu w poszczególnych scenach. W pracy poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania: Jak filmy *Songbird*. *Rozdzieleni* i *Skazani na siebie* przedstawiają pandemię koronawirusa? Jakie są podobieństwa i różnice między tymi reprezentacjami? Jakie są związki między przedstawionymi w filmie obrazami pandemii a rzeczywistą sytuacją?

⁹ <https://naekranie.pl/filmy/songbird> dostęp: 09.03.2022.

¹⁰ <https://naekranie.pl/filmy/locked-down-2> dostęp: 09.03.2022.

STADIUM PANDEMII

W przypadku *Songbird. Rozdzielonych* czas akcji wynika z konwencji gatunkowej filmu. Obraz Masona to utwór dystopijny, który przedstawia szokujący scenariusz dalszego rozwoju pandemii. Akcja filmu rozgrywa się w 213 tygodniu trwania pandemii (2024 rok). Mieszkańcy Los Angeles pozostają w zamknięciu. Po mieście rozprzestrzenia się mutacja koronawirusa COVID-23. Jedynie osoby odporne na wirusa mogą przemieszczać się na zewnątrz dzięki specjalnej opasce odpornościowej. Jedną z takich osób jest pracownik firmy kurierskiej Nico (K.J. Apa). Jego dziewczyna Sara (Sofia Carson) i jej babcia Lita (Elpidia Carrillo) pozostają w domowej izolacji. Pewnego dnia niespodziewanie wirusem zarazią się Lita. Po kontroli zdrowotnej wraz z Sarą bohaterka otrzymuje wiadomość o przymusie izolacji w „Strefie Q”. Gdy wiadomość o tym dociera do Nico, ten niezwłocznie wyrusza na poszukiwanie opasek odpornościowych, by uratować swoją dziewczynę i jej babcię.

W *Skazanych na siebie* akcja filmu obejmuje natomiast czas zaraz po wybuchu pandemii. W wywiadzie dla *Deadline* Doug Liman stwierdził: „[...] it was a chance for myself and for Steve to think back on the last few months and all the different kinds of experiences people were having during the pandemic” (Fleming Jr, 2021)¹¹. Główni bohaterowie filmu, Linda (Anne Hathaway) i Paxton (Chiwetel Ejiofor) niedawno się rozstali. Panujący *lockdown* uniemożliwia im jednak zmianę miejsca zamieszkania. Relacje bohaterów są pełne napięcia i kłótni. Postacie zmagają się z poczuciem izolacji, frustruje ich praca i nieudany związek.

RESTRYKCJE ZWIĄZANE Z PANDEMIA

W filmie *Songbird. Rozdzieleni* społeczeństwo znajduje się pod ścisłą obserwacją Inspektoratu Sanitarnego. Na ulicach regularnie przeprowadzane są patrole, a w nocy obowiązuje godzina policyjna. Każdego ranka wszyscy mieszkańcy mają obowiązek wykonywać kontrolę zdrowotną. Gdy aplikacja wykryje u kogoś zakażenie, osoba ta przewożona jest do strefy kwarantanny (tzw. „Strefy Q”), z której nie ma już powrotu. Komunikaty Inspektoratu

¹¹ „[...] to była szansa dla mnie i Steve’a, by przypomnieć sobie ostatnie kilka miesięcy i różne rodzaje doświadczeń, jakie ludzie mieli podczas pandemii” – tłum. własne.

Sanitarnego zapewniają jednak, iż stosowane środki mają na celu ochronę mieszkańców przed zarażeniem.

Motyw wszechobecnej inwigilacji zostaje dodatkowo podkreślony w warstwie wizualnej filmu. Przykładem tego jest pierwsze siedem minut filmu. *Songbird. Rozdzieleni* rozpoczynają się obrazem pustego miasta. Kamera filmuje Los Angeles z lotu ptaka, po czym następuje przeskok do jednej z ulic. Kamera gwałtownie „schodzi” w dół niczym latający dron i pokazuje jadącego na rowerze Nico. W kilku szybkich ujęciach bohater zostaje pokazany z bliska, po czym następuje kolejna zmiana perspektywy. Tym razem kamera podąża za bohaterem, tworząc efekt wizualnego „pościgu”. Nagle pojawia się odgłos helikoptera i następuje cięcie, po którym powraca widok miasta. Nad ulicami przelatuje helikopter.

Nico dociera do posiadłości klienta i zostaje pokazany w ujęciu naśladowującym styl nagrań z kamery monitorującej. Bohater przekazuje paczkę za pośrednictwem maszyny dezynfekującej, nad którą znajduje się informacja o nadzorze lotniczym. Pojawia się kolejne ujęcie stylizowane na nagranie z kamery monitorującej. Bohater spogląda do góry i widzi przelatujący helikopter. W tle słychać ostrzeżenie o rozpoczęciu godziny policyjnej.

W trzeciej minucie filmu przedstawiony zostaje Lester (Craig Robinson), szef Nico. Kamera „wlatuje” do jego biura niczym dron i w kilku szybkich ujęciach pokazuje, jak bohater śledzi swoich kurierów za pomocą nawigacji. Chwilę później reżyser przenosi widownię do posiadłości Griffinów. Córka Piper (Demi Moore) i Williama (Bradley Whitford), Emma (Lia McHugh) przechodzi obowiązkową kontrolę wirusową za pomocą aplikacji w telefonie. Za chwilę skan wykonuje również jej ojciec. Do domu rodziny przyjeżdża Nico. Kurier przekazuje paczkę za pomocą maszyny dezynfekującej i wita się z Piper i Emmą przez okno. Podczas wizyty Nico zostaje czterokrotnie pokazany w nagraniach z kamery monitorującej.

Analiza początku *Songbird. Rozdzielonych* ukazuje ścisły związek między motywem kontroli a warstwą wizualną filmu. Ujęcia z ptasiej perspektywy odzwierciedlają punkt widzenia funkcjonariuszy obserwujących miasto za pomocą helikopterów. Kamera naśladuje sposób poruszania się dronów do śledzenia, a efekt prześwietlenia kadru przypomina błysk latarek należących do pracowników Inspektoratu. Efekt „pościgu” kamery podkreśla atmosferę nadzoru, a ujęcia z kamer monitorujących potęgują poczucie bycia obserwowanym.

Dehority (2020, s. 1879) zauważył, iż jednym z motywów występujących w filmach o chorobach zakaźnych jest naruszanie zasad etycznych przez władze w celu walki z epidemią. W *Songbird. Rozdzielonych* obostrzenia

związane z pandemią są ściśle związane z kontrolą zachowań mieszkańców i ich nieustanną obserwacją. Mimo iż przedstawione w filmie środki inwigilacji dla wielu widzów mogą wydawać się przesadzone, w skonstruowanej przez Masona dystopii można odczytać związek między fikcją a obecną sytuacją społeczną.

Świat, w którym mieszkańcy mają obowiązek wykonywać codzienną kontrolę zdrowotną za pośrednictwem telefonu, a zdobyte informacje są przekazywane do Inspektoratu Sanitarnego, można zinterpretować jako refleksję na temat obecnych obaw przed masową inwigilacją. Mihai Ene zauważa, iż inwigilacja jest jednym z zagadnień współczesnych tekstów filmowych i literackich o tematyce dystopijnej (Ene, 2016, s. 45–46). Celem tych utworów jest m.in. wyrażenie frustracji społeczeństwa (Ene, 2016, s. 46). Według Ene:

An analysis of dystopian discourse in contemporary film is an opportunity not only to classify the main concerns of 21st century society, but also to reveal and understand the relations between imaginary constructions, real-world threats and the discourses of power (Ene, 2016, s. 45)¹².

Podczas pandemii wiele państw korzystało z narzędzi do śledzenia obywateli w celu walki z koronawirusem, a zastosowane środki nadzoru spotkały się z licznymi zarzutami o ingerencję w prywatność ludzi (Holmes, McCurry, Safi, 2020). Katastroficzny obraz świata w *Songbird. Rozdzielonych* może więc stanowić próbę zasygnalizowania obaw o bezpieczeństwo danych osobowych i strachu przed utratą prawa do prywatności po wybuchu pandemii COVID-19.

W przeciwieństwie do *Songbird. Rozdzielonych* obostrzenia przedstawione w *Skazanych na siebie* są znane zarówno widzom, jak i bohaterom. W wywiadzie dla „Esquire” Doug Liman podkreślił:

I do feel like *Locked Down* occupies this special space where there's nothing else out there like it. It's a hundred percent relatable.

¹² „Analiza dyskursu dystopijnego we współczesnym filmie to szansa, by nie tylko sklasyfikować główne problemy społeczeństwa XXI wieku, ale także ujawnić i zrozumieć relacje między wymyślanymi konstrukcjami, rzeczywistymi zagrożeniami i dyskursami władzy” – tłum. własne.

There isn't a person on the planet who's not going to relate to what our characters are going through (Langmann, 2021)¹³.

Doświadczenia pandemiczne, które bohaterowie współdzielą ze współczesną widownią, to m.in.: noszenie maseczek, zachowywanie dystansu społecznego, praca zdalna, procedury dezynfekcji czy brak możliwości wychodzenia z domu.

Zjawisko izolacji zostało podkreślone w *Skazanych na siebie* również na poziomie wizualnym. W czasie trwania filmu reżyser regularnie stosuje przestrzenia, by podkreślić poczucie alienacji wywołane pandemią. Jednym z przykładów jest scena, w której Paxton czeka na autobus. Gdy bohater wychodzi przed przystanek, jest pokazany w punkcie ostrości, a ulice w tle są niewyraźne. Po chwili kamera okrąża Paxtona i zmienia punkt ostrości: miasto staje się widoczne, a Paxton zamazany. Kamera zatrzymuje się po drugiej stronie i punkt ostrości zostaje ponownie przeniesiony na Paxtona. Kilkakrotne zastosowanie przestrzeni podkreśla efekt „oddzielenia” bohatera od przestrzeni miejskiej, uwydatniając tym efekt odizolowania.

Reżyser poświęca również uwagę na ukazanie skutków izolacji społecznej na zachowanie bohaterów. Linda i Paxton radzą sobie z doświadczeniem pandemii na różne sposoby. Paxton zatyka rurę wydechową w motorze, by zrobić „śmieszne” *selfie*. Zażywa opium, by pozbyć się bezsenności. Recytuje wiersze na ulicy. Ucieka przed policją po złamaniu przepisów drogowych. Zgadza się również pracować pod fałszywym nazwiskiem. Linda z kolei zaczyna palić papierosy. Spożywa alkohol na oczach współpracowników. Tańczy w ogrodzie i maniakalnie stuka w garnki na cześć służby zdrowia.

RYZIKO INFЕКCJI

W *Songbird*. *Rozdzielonych* ryzyko infekcji zostaje podkreślone już na początku filmu. Obraz Masona rozpoczyna się komentarzem na temat obecnej sytuacji w Los Angeles. W ciągu kilkunastu sekund widzowie zostają poinformowani m.in. o nowej mutacji wirusa, wzroście śmiertelności do 56%, powstaniu „Strefy Q” i wprowadzeniu przepustek dla osób odpornych. Poczucie grozy, jakie wywołują informacje, potęguje dodatkowo

¹³ „Czuję, że *Locked Down* zajmuje tę wyjątkową przestrzeń, w której nie ma nic podobnego. W stu procentach można się z nim utożsamić. Nie ma osoby na planecie, która nie odniosłaby się do tego, przez co przechodzą nasi bohaterowie” – tłum. własne.

dramatyczna muzyka, efekt zakłóceń (zarówno obrazu i dźwięku) oraz nakładające się na siebie głosy.

Po scenie otwierającej film następuje kolejna sekwencja, tym razem krótkich filmików wideo. Reżyser po raz kolejny podkreśla, jak niebezpieczna jest nowa mutacja wirusa. Widzowie dowiadują się o liczbie zgonów wywołanych chorobą (110 mln na całym świecie), przebiegu zakażenia (wirus atakuje mózg) i okresie trwania pandemii (213 tydzień w Los Angeles). Niektórzy z mieszkańców przewidują również nadejście końca świata.

W przeciwieństwie do *Songbird. Rozdzielonych*, w *Skazanych na siebie* reżyser nie skupia się na kwestii zakażenia. Podstawowym źródłem napięcia w filmie Limana jest rozpad relacji Lindy i Paxtona. Dramaturgia zbudowana jest również wokół ryzykownych decyzji bohaterów. Paxton zgadza się pracować pod fałszywym nazwiskiem i wspólnie z Lindą decyduje się na kradzież diamentu. Napięcie w filmie wzmacnia więc głównie atmosfera niepewności o dalsze losy bohaterów, a nie choroba czy obawa przed zakażeniem.

PRZEBIEG CHOROBY

W *Songbird. Rozdzielonych* osoby zakażone są przedstawione głównie poza przestrzenią akcji (znajdują się w „Strefie Q”). Chorujące postacie pokazane widzom to babcia Sary i ich sąsiadka¹⁴. U Lity pierwszymi objawami są kaszel i gorączka. Następnego ranka aplikacja wykrywa u niej również nieprawidłową pracę mózgu i płuc. Lita umiera dzień po wystąpieniu pierwszych symptomów. Zakażenie w *Songbird. Rozdzielonych* powiązane jest również z odrzuceniem społecznym. W jednej ze scen Sara, w obawie przed przeniesieniem do „Strefy Q”, nie otwiera drzwi sąsiadce, która ucieka przed funkcjonariuszami. Osoba chora w filmie Masona staje się niebezpieczna dla innych nie tylko ze względu na samo ryzyko infekcji, ale również ryzyko utraty wolności.

W *Skazanych na siebie* motyw choroby jest marginalny. Reżyser nie pokazuje chorych bohaterów czy przebiegu infekcji COVID-19. W filmie Limana brak jest także informacji o testach na obecność koronawirusa. Objawy zakażenia są jedynie zasygnalizowane¹⁵. W jednej z początkowych scen widzowie dowiadują się, że Linda miała symptomy infekcji. Inny objaw

¹⁴ Sąsiadka Sary zostaje przetransportowana do „Strefy Q”. Można więc wywnioskować, że jest zakażona.

¹⁵ W filmie nie zawarto jednak informacji, czy bohaterowie mający symptomy choroby wykonali test na obecność koronawirusa.

choroby – kaszel – zostaje wspomniany podczas wideokonferencji Lindy z jej współpracownikami.

PODOBIEŃSTWA MIĘDZY FILMAMI

Filmy wybrane do analizy, mimo iż są różne gatunkowo, łączą wspólne elementy. Pierwszym z nich jest motyw historii miłosnej. W obu filmach głównym „bohaterem” jest para, której losy budują konflikt dramatyczny. W *Songbird. Rozdzielonych* zagrożeniem dla związku Nico i Sary jest choroba jej babci Lity i system restrykcji związanych z pandemią. W *Skazanych na siebie* konflikt między bohaterami zostaje zaostrzony z powodu wprowadzonego *lockdownu*. Mimo iż reżyserowie wykorzystują motyw pandemii, główna uwaga w ich filmach skierowana jest przede wszystkim na relacje miłosne. Stawką jest przyszłość związku, a nie przetrwanie całej ludzkości. Historia miłosna łączy się również ze szczęśliwym zakończeniem w myśl zasady „żyli długo i szczęśliwie”. Wraz z końcem filmów nie kończy się pandemia, ale dystans między bohaterami. Fizyczny pomiędzy Nico i Sarą (bohaterowie mają szansę w końcu się spotkać) i emocjonalny w przypadku Lindy i Paxtona (postacie ponownie zostają parą).

Cechy łączące oba filmy to również: brak obecności lekarzy, ograniczenie miejsca akcji do jednego miasta (Los Angeles w *Songbird. Rozdzielonych*, Londyn w *Skazanych na siebie*)¹⁶, zjawisko izolacji społecznej (obostrzenia mają w filmach inną skalę) oraz używanie wideo chatów do komunikacji na odległość. Lista ta oczywiście nie wyczerpuje podobieństw między filmami.

WNIOSKI

Songbird. Rozdzieleni i Skazani na siebie przedstawiają dwa odmienne obrazy pandemii. Pierwszy z tych filmów ukazuje przerażającą wizję dalszego rozwoju choroby: świat, w którym mieszkańcy są nieustannie obserwowani i kontrolowani. Drugi film traktuje o życiu w czasie *lockdownu* zaraz po wybuchu pandemii.

Songbird. Rozdzieleni zawiera motywy typowe dla filmów o tematyce chorób zakaźnych, które wymienił Walter Dehority (2020, s. 1879–1880) – „nieudane przywództwo” (inwigilacja mieszkańców Los Angeles), „stygmetyzacja

¹⁶ Ze współpracownikami znajdującymi się w innych częściach świata Linda w *Skazanych na siebie* komunikuje się wyłącznie za pomocą wideocztatu.

innych” (transportowanie osób chorych do „Strefy Q”), „klasa społeczna i dysproporcje” (bogate osoby mogą zakupić opaski odpornościowe). Film spełnia również cechy kina pandemicznego wyszczególnione przez Mario Slugana (2021, s. 2). W filmie podkreślony jest podział na zdrowych i chorych mieszkańców miasta (osoby zakażone znajdują się w strefie kwarantanny), a główny konflikt dramatyczny zbudowany jest wokół lęku przed zakażeniem COVID-23. Tak jak inne utwory dystopijne czy pandemiczne, obraz Masona można również zinterpretować jako wyraz współczesnych obaw społeczeństwa.

Skazani na siebie to jednocześnie historia fikcyjna i dokument pandemicznej rzeczywistości. Reżyser nie pokazuje osób zakażonych czy przebiegu infekcji. Ryzyko choroby nie buduje w filmie napięcia. Nie ma w nim również obrazów masowej zagłady. Uwaga widzów jest głównie skierowana na przeżycia bohaterów i ich zmagania z izolacją społeczną.

Mimo znaczących różnic filmy mają również cechy wspólne. Wykorzystanie opowieści miłosnej ma kluczowe znaczenie w przedstawieniu motywu pandemii. Strach, nadzieja czy zakochanie to uczucia znane ludziom niezależnie od ich materialnego statusu czy pochodzenia. Oparcie fabuły filmów na relacji miłosnej może więc ułatwić oswojenie widza z wizją pandemicznej rzeczywistości. Obostrzenia, chociaż w różnej skali, są również integralną częścią fabuły filmów z motywem COVID-19. W *Songbird. Rozdzielonych* reżyser przewiduje jednak ekspansję inwigilacji w życiu prywatnym bohaterów na niespotykaną do tej pory skalę.

O czym będą kolejne filmy z motywem COVID-19? Czy widzów czekają kolejne obrazy apokalipsy, czy raczej komediodramaty? Odpowiedź na te pytania z pewnością już niedługo przyniosą nam reżyserowie. Jak zauważa Piotr Czerkowski (2017, s. 185): „Kino od początku swego istnienia reaguje na otaczającą rzeczywistość i skłania do pogłębionej refleksji nad charakteryzującymi ją procesami”. Autor żywi więc nadzieję, iż przedstawione w artykule wyniki analizy przyczynią się do dalszych badań nad relacją między pandemią a kinem, a tym samym do głębszego zrozumienia otaczającej nas dynamicznej rzeczywistości.

BIBLIOGRAFIA

- Afeltowicz, Ł., Wróblewski, M. (2018). Epidemie, nowoczesność i apokalipsa zombie. Motyw chorób zakaźnych w kulturze popularnej jako wyraz lęków społecznych. *Kultura Współczesna*, 2(101), 89–100.
- Bochniarz, M.S. (2020). W domu. *Kino*, 9, 82.

- Czerkawski, P. (2017). Europa bije się w piersi. Recenzja książki „Postkolonialna Europa. Etnoobrazy współczesnego kina” Krzysztofa Loski. *Studia Filmoznawcze*, 38, 185–191. <https://doi.org/10.19195/0860-116X.38.13>.
- Dehority, W. (2020). Infectious Disease Outbreaks, Pandemics, and Hollywood – Hope and Fear Across a Century of Cinema. *JAMA*, 323(19), 1878–1880. doi:10.1001/jama.2020.7187.
- Ene, M. (2016). The Imaginary of Fears and Anxieties in Contemporary Dystopian Film. W: I. Dixon, S.E.M. Doran, B. Michael (red.), *There's More to Fear than Fear Itself: Fears and Anxieties in the 21st Century* (s. 45–53). Oxford: Inter-Disciplinary Press.
- Fleming Jr, M. (2021). *Doug Liman: Pulling Off Pandemic Heist Film 'Locked Down' Steeled His Courage To Shoot In Outer Space With Tom Cruise*. Pobrane z: <https://deadline.com/2021/01/doug-liman-locked-down-tom-cruise-spacex-movie-anne-hathaway-chiwetel-ejiot-1234674023/> (11.03.2022).
- Gittel, N. (2021). *Why are so many Covid-made films focused on rich people?*. Pobrane z: <https://www.theguardian.com/film/2021/sep/13/covid-made-films-focused-on-rich-people> (02.03.2022).
- Holmes, O., McCurry, J., Safi, M. (2020). *Coronavirus mass surveillance could be here to stay, experts say*. Pobrane z: <https://www.theguardian.com/world/2020/jun/18/coronavirus-mass-surveillance-could-be-here-to-stay-tracking> (10.03.2022).
- Johnson, C., Dempsey, L. (2020). *How coronavirus might have changed TV viewing habits for good – new research*. Pobrane z: <https://theconversation.com/how-coronavirus-might-have-changed-tv-viewing-habits-for-good-new-research-146040> (09.03.2022).
- Katafiasz, O. (2020). „Mam balkon, więc jestem”. Po co nam kino w czasie pandemii?. *Konteksty Kultury*, 17(3), 375–381. <https://doi.org/10.4467/23531991KK.20.030.13144>.
- Kujawiński, M. (2021). *Songbird. Rozdzieleni – recenzja filmu*. Pobrane z: <https://naekranie.pl/recenzje/songbird-rozdzieleni-recenzja-filmu> (02.03.2022).
- Kutyła, D. (2019). Postapokaliptyczna przyszłość świata w kinematografii SF. *Wschodni Rocznik Humanistyczny*, 16(1), 167–180. doi:10.36121/dkutyła.16.2019.1.169.

- Langmann, B. (2021). *Doug Liman Made a Movie About Quarantine in Quarantine. Next He's Putting Tom Cruise in Space*. Pobrane z: <https://www.esquire.com/entertainment/movies/a35201725/doug-liman-interview-locked-down-tom-cruise-space/> (10.03.2022).
- Majmurek, J. (2020). Czas eksperckiego heroizmu. *Kino*, 7, 18–20.
- McMahon, J. (2021). *Corona zombies! The best and worst of COVID horror films*. Pobrane z: <https://www.nme.com/features/corona-zombies-the-best-and-worst-of-covid-horror-films-2910927> (01.03.2022).
- Nakamura, R. (2020). *How TV Shows Have Incorporated COVID-19 Storylines (Photos)*. Pobrane z: <https://www.thewrap.com/how-tv-shows-have-incorporated-covid-19-storylines-photos/> (02.03.2022).
- Riga, J. (2021). *How COVID infiltrated your favourite TV shows (and why some are snubbing it entirely)*. Pobrane z: <https://www.abc.net.au/news/2021-09-15/how-tv-shows-are-tackling-the-covid-pandemic/100453994> (02.03.2022).
- Rosen, Ch. (2020). *Every Movie Release Date Affected by the Coronavirus Pandemic*. Pobrane z: <https://www.vanityfair.com/hollywood/2020/03/coronavirus-movie-release-calendar> (09.03.2022).
- Slugan, M. (2021). Pandemic (Movies): A Pragmatic Analysis of a Nascent Genre. *Quarterly Review of Film and Video*, 1–29. <https://doi.org/10.1080/10509208.2021.1890975>.
- Solomon, D. (2021). *A New Genre of Film Is Already Here: COVID Movies*. Pobrane z: <https://www.texasmonthly.com/arts-entertainment/pandemic-movies-just-getting-started/> (10.01.2022).
- Surrey, M. (2020). *The COVID Thriller 'Songbird' Will Make You Sick*. Pobrane z: <https://www.theringer.com/movies/2020/12/11/22168193/the-covid-thriller-songbird-will-make-you-sick> (02.03.2022).
- THR Staff. (2022). *Hollywood Awards Shows and International Events Canceled Amid Omicron Surge*. Pobrane z: <https://www.hollywoodreporter.com/news/general-news/hollywood-awards-events-canceled-omicron-1235065812/> (09.03.2022).

FILMOGRAFIA

- Skazani na siebie* (2021) reż. Doug Liman. UK/USA: Storyteller Productions, AGC Studios, Hypnotic, Nebulastar.
- Songbird. Rozdzieleni* (2020) reż. Adam Mason. USA: STXfilms, Invisible Narratives, Platinum Dunes, Catchlight Studios.

